

EUROPEES VAKBONDSINSTITUUT

75.

Info 6

Vrouwen in de vakbeweging

Het Europees Vakbondsinstituut (EVI) is het instrument van de Europese vakbeweging voor onderzoek, informatie/dokumentatie en vorming.

Het werd in 1978 opgericht op initiatief van het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV) en heeft tot taak de Europese aspecten van de economische, sociale en politieke ontwikkelingen te behandelen die van bijzonder belang zijn voor de werknemers en hun vakbonden.

De volgende nationale vakverbonden zijn bij het EVV aangesloten; zij zijn tegelijkertijd lid van het EVI en vormen samen de bestuursorganen van het EVI:

BELGIE	ACV ABVV
BONDSREPUBLIEK DUITSLAND	DGB
DENEMARKEN	LO FTF
CYPRUS	SEK TÜRK-SEN
FINLAND	SAK TVK
FRANKRIJK	CFDT CGT-FO
GRIEKENLAND	GSEE
GROOT-BRITTANNIE	TUC
IERLAND	ICTU
ITALIE	CGIL CISL UIL
IJSLAND	ASI BSRB
LUXEMBURG	CGT-Lux. LCGB
MALTA	GWU CMTU
NEDERLAND	FNV CNV
NOORWEGEN	LO
OOSTENRIJK	ÖGB
PORTUGAL	UGT-P
SPANJE	UGT STV-ELA
ZWEDEN	LO TCO
ZWITSERLAND	SGB CNG

VROUWEN IN DE VAKBEWEGING

overzicht van de situatie in west-europa

EUROPEES VAKBONDSINSTITUUT

Brussel 1983

V O O R W O O R D

In vele Westeuropese landen waren de jaren 70 gekenmerkt door een aanzienlijke stijging van het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt. Met de huidige economische crisis echter worden de vrouwen met bijzondere problemen geconfronteerd op dit vlak. De vakbonden, evenals de openbare besturen en de werkgevers, hebben zich moeten aanpassen aan de fundamentele verandering van de arbeidsmarktstructuur.

Het doel van deze studie is tweeledig: enerzijds willen wij een beeld schetsen van de organisatie van vrouwen in de vakbeweging; anderzijds willen we de wijze belichten waarop de vakbonden hun activiteiten hebben aangepast aan de gewijzigde lidmaatschapsstructuur.

We hopen dat deze studie een ruimere kennis zal verschaffen omtrent de rol van de vrouwen binnen de vakbeweging; tegelijkertijd wordt ook de weg uitgestippeld voor verdere werkzaamheden met het oog op het bereiken van de gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt.

Dit rapport werd voorbereid door Gösta KARLSSON, onderzoeksmedewerker op het EVI, in samenwerking met de Vrouwencommissie van het EVV.

Günter KÖPKE
Directeur van het EVI

Brussel, oktober 1983

INHOUDSOPGAVE

Pagina

VOORWOORD

INLEIDING 1

TOESTAND PER LAND 3

- OOSTENRIJK 3

- BELGIË 7

- DENEMARKEN 12

- FINLAND 16

- IERLAND 21

- IJSLAND 24

- ITALIË 26

- LUXEMBURG 29

- NOORWEGEN 30

- NEDERLAND 34

- DUITSE BONDSREPUBLIC 37

- HET VERENIGD KONINKRIJK 41

- ZWEDEN 45

- ZWITSERLAND 50

BINNEN HET EUROPEES VERBOND VAN
VAKVERENIGINGEN (EVV) 55

ENKELE SLOTBEMERKINGEN 57

BIJLAGEN

+ + + +

INLEIDING

In vele Europese landen zijn de vrouwen in de loop van de jaren '70 een steeds groter deel gaan uitmaken van het aantal arbeidskrachten. In sommige landen echter heeft deze trend zich in het begin van de jaren '80 niet in dezelfde mate doorgezet, deels wegens de economische crisis en deels wegens de gevolgen van een bepaald regeringsbeleid dat in de openbare sector wil besnoeien.

Maar niet alleen op de arbeidsmarkt heeft er zich een stijging van het aantal vrouwen voorgedaan. Dezelfde ontwikkeling speelt zich ook af in de vakbonden. Hoe reageren de vakbonden nu op deze wijzigingen in hun lidmaatschap? Het antwoord op deze vraag bestaat uit twee delen. Eerst moet onderzocht worden op welke manier vrouwen een actieve rol zijn gaan spelen in de vakbonden en door hun collega's als vertegenwoordigers worden verkozen. Ten tweede moet worden nagegaan of er zich een wijziging in het beleid en de prioriteiten van de vakbond in het algemeen heeft voorgedaan ten gevolge van het toenemend aantal vrouwelijke leden.

Deze studie volgt op een kort rapport dat eerder door het EVV werd uitgebracht in 1980. Het rapport van 1980 behandelde 14 bij het EVV aangesloten organisaties. De huidige studie behandelt in het totaal 20 organisaties uit 14 landen die een vragenlijst beantwoord hebben die naar hen werd gestuurd. Helaas beschikten sommige vakverbonden niet over de gevraagde informatie. De organisaties die de vragenlijst hebben beantwoord, worden in Bijlage I opgesomd. Alle tabellen in dit rapport zijn gebaseerd op de informatie die de antwoorden op de vragenlijst hebben verschaft.

TOESTAND PER LAND

OOSTENRIJK

In Oostenrijk maken vrouwen zo'n 40% uit van de actieve bevolking (1.145.000 van de 2.850.000)*. Het aandeel dat de vrouwen vormen in het totaal aantal geregistreeerde werklozen ligt wat hoger (45%)**. In 1981 waren 506.093 vrouwen vrouwen lid van bonden die aangesloten waren bij de ÖGB. Dit stemt overeen met 30.2% van het totaal aantal leden.

Het is niet verwonderlijk dat het aantal vrouwelijke leden het hoogst is bij bonden die bedienden en arbeiders uit de openbare diensten organiseren, terwijl hun aandeel in de industrie- en bouwsector lager ligt. In de Gewerkschaft der Privatangestellten (Bond van Bedienden uit de Privé-Sector) waren er in 1981 149.072 of 43.0% vrouwelijke leden. De overeenkomende cijfers in de Gewerkschaft Metall, Bergbau, Energie (Bond van Metaal, Mijnbouw, Energie) bedragen 49.815 (18.3%), in de Gewerkschaft Öffentlicher Dienst (Bond van Openbare Diensten) 79.103 (39.2%) en in de Gewerkschaft Bau-Holz (Bond van Hout en Bouw) 7.865 (4.0%). De cijfers op het niveau van de hoogste statutaire organen van de ÖGB en de aangesloten bonden weerspiegelen echter niet volledig de bestaande kwantitatieve verhouding tussen mannen en vrouwen op het niveau van de leden. De tabel hieronder geeft het aantal en het aandeel van vrouwen weer in het Uitvoerende Comité en de Algemene Raad van de ÖGB en van enkele van de grootste aangesloten bonden.

* juli 1981

** gemiddelde 1981

Tabel 1 : Aantal en percentage vrouwelijke leden in de statutaire organen van de ÖGB en de grootste aangesloten bonden - 1981

	Uitvoerend Comité			Algemene Raad		
	Totaal	Vrouwen	%	Totaal	Vrouwen	%
ÖGB	7	1	14.3	54	1	1.9
Bond Bedienden Privé-Sector	12	2	16.7	88	12	13.6
Hout & Bouw	13	-	-	58	1	1.7
Openbare Diensten	5	-	-	140	5	3.5

Op te merken valt dat volgens de statuten van de ÖGB tenminste 1 lid van het Uitvoerend Comité een vrouw moet zijn. Die regel komt ook voor in de statuten van enkele aangesloten bonden. Op het ÖGB-Congres in 1979 waren 34 (8.7%) van de 388 vertegenwoordigers vrouwen.

Binnen de ÖGB worden vrouwenproblemen hoofdzakelijk via de Vrouwencommissie behandeld. De Vrouwencommissie wordt op het Vrouwencongres verkozen. De leden van de Commissie worden allemaal voor vier jaar verkozen. De afgevaardigden op het Vrouwencongres komen van alle aangesloten bonden en ook van alle regio's (Länder). Tussen de Congressen in komt de Algemene Vrouwenraad één keer per jaar samen met vertegenwoordigers van de aangesloten organisaties. De Vrouwencommissie komt ongeveer 7 keer per jaar samen. Een Secretariaat bereidt de vergaderingen van de Commissie voor en voert het dagelijks werk uit. Parallele structuren bestaan ook binnen de individuele bonden en binnen de regionale vakbondsstructuren.

Het werk van de Vrouwencommissie richt zich in het bijzonder op de standpunten van de vrouwen inzake organisatorische kwesties (maatregelen om vrouwen te organiseren, steun aan vrouwelijke vrijgestelden in de bonden) ;

arbeidsmarktbeleid ; sociaal beleid ; gezinsbeleid ; kwesties inzake gelijke behandeling (b.v. inzake loon). De Vrouwencommissie heeft besluitvormende bevoegdheden.

De resultaten van het werk geleverd door de Vrouwencommissie worden heel bevredigend genoemd niettegenstaande er maar langzaam vooruitgang wordt geboekt en ze een paar keer tegenslag heeft gekend. Een positieve verwezenlijking uit de laatste jaren is de invoering van een wet betreffende gelijkheid. Eén van de voornaamste redenen voor de trage vooruitgang is dat te weinig vrouwen voor-
aanstaande posities innemen binnen de vakbonden.

In 1982 werd er een resolutie aangenomen door de Algemene Vrouwenraad van de ÖGB die een programma van negen punten uiteenzette om de vertegenwoordiging van vrouwen in de vakbond op te voeren. Eén van de doelstellingen van de resolutie betreft een vertegenwoordigingsgraad van de vrouwen die correspondeert met de procentuele belangrijkheid van het vrouwelijk ledental binnen de organisatie. Die negen punten zijn :

1. Vrouwen motiveren om zich kandidaat te stellen voor de functie van lid van de ondernemingsraad, vakbondsafgevaardigde, personeelsafgevaardigde en lid van de raad voor jongeren.
2. Maatregelen om vrouwen die naar lidmaatschap van de ondernemingsraad dingen, te steunen in hun kandidatuur voor het voorzitterschap van de ondernemingsraad en andere posten.

3. De benoeming van meer vrouwelijke vakbondssecretarissen in de bonden, regio's en afdelingen.
4. De secretarissen van de vrouwenafdelingen moeten op gelijke voet worden behandeld als alle andere vakbondssecretarissen en in staat zijn medezeggenschap te hebben in alle vakbondsangelegenheden.
5. Benoemingen tot alle posten binnen alle ÖGB-afdelingen dienen enkel en alleen op basis van kwalificaties te gebeuren en niet op basis van het geslacht van de kandidaat ; vrouwen en mannen moeten gelijke promotiekansen hebben en dit geldt voor alle bedienden bij de ÖGB.
6. Meer vrouwelijke leden binnen de externe organen waarin de ÖGB of de vakbonden vertegenwoordigd zijn.
7. Meer aandacht voor vrouwenproblemen in de vakbondspers en in alle relevante publicaties.
8. Het opnemen van vrouwenproblemen en kwesties betreffende gelijkheid in alle programma's van de vormingsdienst van de ÖGB en in de bond.
9. Nieuwe vormen van publiciteit om vrouwen tot de vakbeweging aan te trekken en vakbondsfuncties waar te nemen.

BELGIË

België telde in 1981 9.85 miljoen inwoners. In hetzelfde jaar telde België 4.05 miljoen arbeidskrachten, de werklozen meegerekend. Bij de arbeidskrachten waren iets meer dan 1 op 3 vrouwen.

ACV

Binnen het ACV maakten vrouwen in 1981 33% uit van de 1.34 miljoen leden, wat aantoonde dat vrouwen in ongeveer dezelfde mate als mannen georganiseerd blijken te zijn.

In 1960 richtte het ACV een Nationale Adviescommissie voor Vrouwen op om problemen te volgen die zich bij intersectoriële vakbondsactiviteiten voordoen en die vooral voor de vrouwelijke leden belangrijk zijn. Deze Commissie, die tenminste één keer per maand bijeenkomt, heeft een raadgevende bevoegdheid.

Vrouwencommissies werden opgericht in de 18 beroepscentrales en de 32 gewestelijke verbonden. Wat de beroepscentrales betreft die tot de ACV-structuur behoren, streven de vrouwen vertegenwoordiging na die overeenstemt met het belang van hun lidmaatschap binnen de beroepscentrale. Binnen de gewestelijke structuur bestaan er ook drie gewestelijke commissies waartoe ook vertegenwoordigers van de Syndicale Dienst voor Vrouwen behoren. Ze hebben het recht om aan de discussies deel te nemen maar bezitten geen stemrecht. Daarenboven kunnen de gewestelijke verbonden voorstellen doen betreffende de vertegenwoordiging van vrouwen.

De vertegenwoordiging van vrouwen in de centrale besluitvormende organen van het ACV ziet eruit als volgt :
van de 250 leden van de Nationale Raad zijn er 16 vrouwen, van de 36 van het Dagelijks Bestuur zijn er 2 vrouwen maar bij de 7 leden van het Nationaal Secretariaat bevindt zich geen enkele vrouw.

De Nationale Raad van het ACV nam in april 1982 een resolutiepakket aan waarbij er inzake vrouwen in de organisatie gestreefd werd naar het volgende :

- het ontwikkelen van de democratie binnen de vakbeweging vertrekkende bij de basis door vrouwen volledig bij de vakbondsactiviteiten te betrekken ;
- om de bescherming van de belangen van de vrouwen te bekomen, dient er een sterkere vertegenwoordiging van vrouwen in de besluitvormende organen te komen (inclusief voorbehouden plaatsen voor vrouwen) ;
- het veranderen van de opvattingen en houdingen door meer vormings- en informatiefaciliteiten te creëren gericht tot de vrouwen en in sommige gevallen misschien positieve discriminatie.

Binnen de Belgische arbeidsmarkt zijn de vrouwen geconcentreerd in de traditionele vrouwelijke sectoren zoals de textiel- en de voedingsindustrie. Cijfers van het CSC-Wallonië voor 1983 bevestigen een situatie die in het algemeen ook in andere Europese landen het meest voorkomt. Het aantal vrouwelijke leden is hoog bij de textielarbeiders (66%), bedienden (61%) en arbeiders in de voedingsindustrie (50%). De verhouding is ook relatief hoog in de openbare diensten (35%) en in de papierindustrie en de uitgeverijen (33%), evenals in de chemische en andere

aanverwante industrieën (31%). Het laagste aantal vrouwelijke leden treft men aan bij de transportarbeiders (3%) en bij de mijnwerkers en de bouwvakarbeiders (ongeveer 1.5%).

ABVV

Het ABVV heeft 1.13 miljoen leden waarvan 30% vrouwen. Net zoals voor het ACV ligt de organisatiegraad bij de vrouwen maar een klein beetje lager dan het aandeel van de vrouwen in het globaal aantal arbeidskrachten.

De meerderheid van de vrouwelijke leden zijn tewerkgesteld en bijgevolg ook georganiseerd in die bonden die de traditionele vrouwelijke sectoren omvatten, zoals kleding en administratie. Tabel 2 geeft het aandeel van vrouwen in de verschillende beroepscentrales weer.

Het ABVV-Congres komt elke drie jaar samen. Net als alle andere statutaire organen is het voor 50% samengesteld uit leden die de nationale vakcentrales vertegenwoordigen en voor 50% uit leden die de gewestelijke afdelingen vertegenwoordigen. 10-15% van de afgevaardigden zijn vrouwen. In het Nationaal Comité, het hoogste besluitvormend orgaan tussen de Congressen in, ligt het cijfer voor de vrouwelijke vertegenwoordiging tussen 5% en 10%.

Tabel 2 : Lidmaatschap binnen het ABVV verdeeld over de
aangesloten beroepscentrales. Aandeel van het
vrouwelijk lidmaatschap binnen de individuele
sectoren

Beroepscentrale	Percentage van het totaal lidmaat- schap van het ABVV	Percentage vrouwelijke leden
ACOD (openbare diensten)	24.6	35
Algemene Centrale (bouw, petrochemie, scheikunde enz.)	21.7	n.b.
Metaal	18.4	12
BBTK (bedienden, technici, kaders)	16.6	48
Voeding- en Hotelarbeiders	4.1	32
Textiel	3.9	n.b.
Kleding	3.0	95
BTB (transport)	2.3	n.b.
Mijnwerkers	2.1	0
Boek- en Papiernijverheid	1.3	10
Diamantnijverheid	0.4	n.b.
Totaal ABVV		30

(n.b. = niet beschikbaar)

Het uitvoerend orgaan is het Nationaal Bureau dat 44 leden telt. Drie daarvan zijn vrouwen, dat betekent 6.8%. Nochtans bezitten slechts 39 van die 44 leden stemrecht. De andere 5 leden hebben het recht om aan de discussies deel te nemen maar zijn niet stemgerechtigd. De 3 vrouwelijke leden van het Nationaal Bureau bevinden zich allemaal bij de 5 vertegenwoordigers die op het ogenblik geen stemrecht hebben.

De nationale vakcentrales zijn volgens dezelfde structuur georganiseerd als het ABVV op nationaal niveau. In verhouding tot hun lidmaatschap zijn de vrouwen ook hier ondervertegenwoordigd. De situatie wordt bevredigend genoemd in de vakcentrales van de kleding en van BBTK. Positieve ontwikkelingen hebben zich voorgedaan in de ACOD en in de centrale van de metaalbewerkers.

De vertegenwoordiging van vrouwen in de gewestelijke afdelingen is grotendeels hetzelfde als in het ABVV in het algemeen.

Op nationaal, regionaal en nationaal bedrijfsniveau worden vrouwenproblemen door een Vrouwencommissie behandeld. De samenstelling van die commissies gebeurt door de nationale vakcentrales of de gewestelijke afdelingen en hun bevoegdheid is strict raadgevend. Het Nationaal Comité komt gewoonlijk 6 keer per jaar samen terwijl de gewestelijke commissies één keer per maand samenkomen.

Sinds 1982 wordt er jaarlijks een Vrouwenconferentie georganiseerd. De eerste Conferentie heeft een actieprogramma opgesteld zowel voor op korte als op lange termijn.

Alhoewel er verbeteringen werden vastgesteld inzake de aanwezigheid van vrouwen in de vakbondsstructuur, kan de vooruitgang nog niet helemaal bevredigend worden genoemd. Verdere vooruitgang werd bemoeilijkt door de economische crisis, de bestaande discriminerende regelingen en de overheersende traditionele houdingen binnen de maatschappij.

DENEMARKEN

In 1981 vormden vrouwen 44% van een actieve bevolking van 2.670.000 personen in Denemarken. Het aantal vrouwen dat behoort tot de werkloze bevolking lag lichtjes hoger, nl. 46.6% in juni 1981. Het aantal vrouwen die lid zijn van een vakbond is uitzonderlijk hoog : voor LO is het cijfer 43% en voor FTF 56%.

LO

Bijna 90% van alle vrouwelijke leden van de Deense LO worden in slechts vijf bonden georganiseerd. Die heel hoge concentratie is vooral te wijten aan het feit dat de arbeidsmarkt in twee delen is opgesplitst : die voor de vrouwen en die voor de mannen. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor ligt natuurlijk in het feit dat er binnen LO een bond is die alleen vrouwen organiseert (Bond van Vrouwelijke Werknemers*). De tabel hieronder geeft de tien grootste bonden weer en het aantal vrouwelijke leden op het einde van 1981.

Tabel 3 : Totaal en vrouwelijk lidmaatschap van enkele organisaties aangesloten bij LO in 1981

	Leden	Vrouwelijke leden	% Vrouwen
SID (gespecialiseerde arbeiders)	313.037	20.828	7
HK (handel en kantoor)	290.506	215.744	74
Metaal	131.856	458	0
Gemeentepersoneel	114.920	91.467	80
Vrouwelijke Werknemers	97.375	97.375	100
Dienstboden	62.936	62.484	99
Schrijnwerkers	42.317	768	2
Werknemers uit de Voedings- nijverheid	38.417	12.711	49
Overheid en Textiel	30.006	24.010	80
Electriciteit	21.326	32	0

* Kvindeligt Arbejder Forbund

Alhoewel het moeilijk valt te bewijzen, stelt zich niettemin de vraag of vrouwen in dezelfde mate als mannen zijn georganiseerd alleen omdat er een vakbond uitsluitend voor vrouwen bestaat.

De vrouwelijke vertegenwoordiging binnen de besluitvormende organen van de Deense LO ligt lager dan het aandeel dat vrouwen uitmaken van het totaal lidmaatschap. Dat kan verklaard worden door de concentratie van vrouwen binnen enkele bonden. Op het laatste Congres in 1979 echter waren 163 van de 1.094 afgevaardigden vrouwen. Dat is een verhouding van 14.9%. De vrouwelijke vertegenwoordiging binnen de Algemene Raad, het hoogste besluitvormend orgaan tussen de Congressen in, ligt wat hoger. In 1982 waren 153 (23.8%) van de 642 afgevaardigden vrouwen. In het Uitvoerend Comité zijn 3 van de 25 leden of 12% vrouwen en in het Secretariaat bevindt zich onder de negen leden één vrouw. De bestaande regelingen binnen de Deense LO bevatten noch negatieve noch positieve discriminaties t.o.v. de deelname van vrouwen aan vakbondsactiviteiten.

Vragen i.v.m. de gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt worden in een permanente commissie besproken die voor dit doel door LO werd opgericht. Deze commissie bespreekt ook zaken i.v.m. sociale kwesties en gezinsleven.

De Commissie telt 15 leden die zo door de diverse aangesloten bonden worden aangesteld dat alle categorieën van werknemers vertegenwoordigd zijn : mannen en vrouwen, geschoolde en ongeschoolde arbeiders en werknemers uit de privé- en de openbare sector. De Commissie komt zes

keer per jaar samen. Zij heeft een raadgevende bevoegdheid en rapporteert aan het Uitvoerend Comité en het Congres.

Inzake gelijkheid bestaan de prioritaire doelstellingen van de Deense LO uit : het aanmoedigen van de vrouwelijke werknemers om meer actief te zijn binnen de vakbeweging en het trachten te bekomen van een gelijkere spreiding van mannen en vrouwen in de verscheidene vakbonden. Er werden een aantal plaatselijke en gewestelijke commissies voor gelijke rechten opgericht met het oog op het bespreken en het voorstellen van oplossingen voor problemen die zich op dat vlak tussen de verschillende vakbonden stellen.

FTF

FTF is de enigste organisatie aangesloten bij het EVV met een vrouwelijke Voorzitter, Kirsten STALKNECHT. Na het laatste Congres in de herfst van 1982 is zij de enige vrouw in het Uitvoerend Comité van FTF.

In de grootste aangesloten bond van FTF, de Laererforening (lerarenbond), met 58.593 leden *, zijn er ongeveer 50% vrouwen. In de Dansk Sygeppaejerad-grupp (verpleegsters, enz.) met 34.999 leden *, zijn er 98% vrouwen en in de Danske Bankfunktionaerers Landsforening (Deense Bond van Bankbedienden), met 29.002 leden *, zijn er zo'n 52% vrouwen. De relatieve vertegenwoordiging van vrouwen in de uitvoerende besturen komt echter niet helemaal overeen met het aantal vrouwelijke leden. In het Uitvoerend Comité van de lerarenbond is er geen enkele vrouw bij de 5 vertegenwoordigers. Bij de

* 1 juli 1980

verpleegstersbond zijn er 4 vrouwen onder de 5 vertegenwoordigers (d.i. 80%) terwijl bij de bond van bankbedienden die eerder werd genoemd er 2 vrouwen zijn onder de 9 vertegenwoordigers (22%).

Voor kwesties betreffende de gelijkheid van mannen en vrouwen is FTF binnen een regeringsorgaan vertegenwoordigd (Ligestillingsradet) waar hij als taak heeft de gelijkheid tussen mannen en vrouwen te bevorderen. Zowel de sociale gesprekspartners als de verschillende vrouwenorganisaties zijn binnen dit orgaan vertegenwoordigd.

FINLAND

De burgerlijke beroepsbevolking in Finland bedraagt 2.334.000 personen, wat 48.5% van de totale bevolking vertegenwoordigt. Ongeveer 47.5% van de burgerlijke beroepsbevolking zijn vrouwen. In de SAK, met ongeveer 1 miljoen leden, zijn er 43% vrouwen, terwijl in de TVK, met ongeveer 340.000 leden, er 81% vrouwen zijn.

SAK/FFC

In Finland zijn een groot aantal vrouwen in vakbonden georganiseerd - het komt bijna overeen met hun aandeel in het totaal van de arbeidskrachten. In Finland net zoals in andere landen echter is de scheiding van mannen en vrouwen in verschillende delen van de arbeidsmarkt heel duidelijk. Dat wordt in de tabel hieronder geïllustreerd, waar enkele bonden aangesloten bij de SAK worden opgenoemd met hun lidmaatschap op 31.12.1979 en 31.12.1981.

Tabel 4 : Lidmaatschap en aantal vrouwen in enkele SAK-bonden

	31.12.1979		31.12.1981	
	Leden	% Vrouwen	Leden	% Vrouwen
Finse Bond van Metaalbewerkers	158.158	19.8	155.168	20.4
Finse Bond van Gemeentepersoneel en Bedienden	148.000	63.7	151.061	65.0
Centrale Commissie van Ambtenaren	110.152	32.2	114.332	33.9
Bond van Werknemers uit de Handel	93.687	78.4	95.117	79.7
Textiel- en Kledingsbond	46.206	91.0	46.268	91.7
Finse Bond van Werknemers uit de Horecasector	41.834	88.4	43.183	85.7
Finse Voedingsbond	38.948	61.7	39.607	61.9

Het aantal vrouwelijke leden is heel laag in b.v. de bonden van de Bouwvakarbeiders (8%)*, de Transportarbeiders (7.3%)* en de Werknemers uit de Electriciteitssector (4.5%)*.

Het feit dat een bond uit een groot aantal vrouwelijke leden bestaat, houdt niet noodzakelijk in dat men daarvan de weerspiegeling terugvindt in de samenstelling van het uitvoerend comité. In de SAK is, net als in de aangesloten bonden, de vertegenwoordiging van vrouwen lager dan het percentage vrouwelijke leden.

De vertegenwoordiging van vrouwen op uitvoerend niveau blijkt echter beter te zijn in de organisaties aangesloten bij de SAK dan dat in andere Europese landen het geval schijnt te zijn. In de Bond van Werknemers uit de Horecasector zijn 10 van de 15 leden van het Uitvoerend Comité vrouwen, de Vice-Voorzitter inbegrepen. In het Uitvoerend Comité van de Textiel- en Kledingsbond zijn 10 van de 21 leden vrouwen, de Voorzitter inbegrepen ; in de Algemene Raad van de bond zijn 3 van de 4 leden vrouwen.

Voor de Bond van Gemeentepersoneel en Bedienden zijn de overeenkomende cijfers voor de vertegenwoordiging van vrouwen 40% in het Uitvoerend Comité en 30.5% in de Algemene Raad. De cijfers voor de vertegenwoordiging van vrouwen in de Bond van Werknemers uit de Handel liggen ook hoog (Uitvoerend Comité 50% en Algemene Raad 60%). In de Bond van Ambtenaren stelt men veel lagere cijfers vast : geen vrouwelijke leden in het Uitvoerend Comité en slechts 7.6% vrouwelijke leden in de Algemene Raad.

* 31.12.1981

In het Uitvoerend Comité van de SAK zetelen 6 vrouwen, d.i. 16%. In de Algemene Raad zijn 35.9% van de leden vrouwen terwijl op het laatste Congres de verhouding 31% was.

Vrouwenproblemen worden bestendig behartigd binnen de SAK door een Secretaris voor Vrouwenaangelegenheden in de Organisatieafdeling. Ze wordt in haar werk bijgestaan door een commissie bestaande uit 8 leden afkomstig van aangesloten bonden van zowel nationaal als plaatselijk niveau. De voornaamste taken van de Vrouwencommissie van de SAK bestaan uit het bevorderen van de aansluiting van vrouwen bij de vakbeweging, het aanmoedigen van de vrouwelijke leden om een actievere rol binnen de vakbond te spelen, het organiseren van vormingsprogramma's voor vrouwelijke vakbondsafgevaardigden en het in stand houden van een nationaal en internationaal netwerk van contacten op dit vlak.

TVK/TOC

Vrouwen zijn relatief goed vertegenwoordigd in de besluitvormende organen van de TVK en ook in die van de aangesloten bonden. Op het laatste TVK-Congres in mei 1981 waren 210 van de 383 afgevaardigden (55.4%) vrouwen. Voor de Algemene Raad bedraagt dat cijfer 56%, terwijl 4 van de 13 leden (iets meer dan 30%) vrouwen zijn in het Uitvoerend Comité van de TVK.

Opgemerkt dient te worden dat in zes van de tien bonden waarvan de cijfers opgenomen zijn in Tabel 5, de helft of meer van de leden van de Uitvoerende Comités vrouwen zijn. Voor de Congressen en de Algemene Raden liggen die

cijfers zelfs nog hoger.

TVK heeft een Commissie voor Gelijke Rechten die de problemen van de vrouwen op de arbeidsmarkt behandelt. De Commissie bestaat uit zes leden afkomstig van de aangesloten bonden en een secretaris van het TVK-hoofdkwartier. Ze heeft raadgevende bevoegdheden en rapporteert aan het Uitvoerend Comité van de TVK. De Commissie voor Gelijke Rechten komt gemiddeld eens per maand samen.

Tabel 5 : Vrouwelijk lidmaatschap en procentueel aandeel van vrouwen in enkele TVK-bonden in 1981

	Leden Totaal	% Vrouwen	% Vrouwen		
			Congres	Algemene Raad	Uitvoerend Comité
*					
VL	70.000	62	44.7	41.0	19.0
KVL	51.000	55	57.1	50.9	50.6
Tehy	50.000	99	-	-	-
STL	45.000	86	85.3	78.0	86.7
PtL	32.000	94	89.7	85.7	50.0
SLL	30.000	71	54.8	53.1	42.9
SAL	22.000	99+	83.7	95.0	93.8
VLTL	11.000	83	71.3	63.9	55.6
VvL	9.000	85	73.6	67.1	61.5
AOL	7.000	44	36.8	42.5	37.5

- * VL = Bond van Ambtenaren
 KVL = Bond van Gemeentepersoneel
 Tehy = Bond van Werknemers in de Gezondheidsdienst
 STL = Finse Federatie van Bedienden in de Industrie
 PtL = Federatie van Bankbedienden
 SLL = Finse Federatie van Bedienden in de Handel
 SAL = Finse Bond van Hulpverpleegsters
 VLTL = Federatie van Bedienden in Staatsinstellingen en Staatsbedrijven
 VvL = Federatie van Bedienden uit de Verzekeringssector
 AOL = Bond van Leerkrachten in het Beroepsonderwijs

IERLAND

In Ierland maakt de burgerlijke beroepsbevolking van 1.067.000 personen in 1982 30% uit van de totale bevolking. 28% van de actieve bevolking zijn vrouwen. Daar 158.400 (32%) van de leden van de ICTU vrouwen zijn, is het vanzelfsprekend dat vrouwen relatief beter georganiseerd zijn in vakbonden dan mannen. Maar deze situatie werd niet weerspiegeld in het aantal vrouwelijke afgevaardigden op de Jaarlijkse ICTU-Conferentie in 1979, dat iets minder dan 8% bedroeg. In het Uitvoerend Comité was er onder de 23 leden in 1982 geen enkele vrouw.

In de tien aangesloten bonden met een aanzienlijk vrouwelijk lidmaatschap varieerde in 1979 het aandeel van de vrouwen tussen 20% in de Verenigde Transportbond en 70% in de Ierse Nationale Onderwijzersbond. In vier van de tien grootste aangesloten bonden maken de vrouwen een meerderheid uit.

Hieronder worden de tien voornaamste aangesloten bonden opgesomd samen met de cijfers inzake hun lidmaatschap, het percentage vrouwelijke leden en eveneens het percentage vrouwen in hun respectieve uitvoerende comités.

Tabel 6 : Tien grootste bonden aangesloten bij de ICTU met een aanzienlijk vrouwelijk lidmaatschap*

	Lidmaatschap	% Vrouwen	% Vrouwen in het Uitvoerend Comité
Ierse Transport- en Algemene Bond	150.000	33	5.5 (1982)
Verenigde Transport- en Algemene Bond	60.000	20	4.2
Gefedereerde Ierse Bond	50.000	33	6.7 (1982)
Ierse Nationale Onderwijzersbond	21.400	70	11.1 (1982)
Ierse Bond van Werk- nemers uit de Handel en Administratieve Bedienden	21.000	62	22.2
Bond van Wetenschappelijk, Technisch en Kaderpersoneel	20.100	30	7.7
Bond van Personeel bij de Posterijen	13.000	39	15.4
Bond van de Plaatselijke Besturen en de Openbare Diensten	12.600	50	30.8
Bond van Leraars uit het Secundair Onderwijs in Ierland	9.495	59	20
Ierse Onderwijsbond	6.026	42	18.2

* *Behalve wanneer anders wordt vermeld, verwijzen de cijfers naar 1979*

Er bestaan geen bepalingen betreffende positieve discriminatie die de vertegenwoordiging verzekeren van vrouwen in de besluitvormende organen binnen de Ierse vakbonden. Binnen de ICTU werden er twee organen opgericht om zaken betreffende gelijkheid te behandelen. Eerst heeft men de

Vrouwencommissie die elke maand samenkomt en advies verstrekt aan het Uitvoerend Comité. Ten tweede is er de Vrouwenconferentie die een raadgevende bevoegdheid heeft en jaarlijks samenkomt. In beide organen worden de afgevaardigden door de aangesloten bonden benoemd. De staf bevat ook een lid dat verantwoordelijk gesteld is voor problemen van gelijke behandeling. Dit lid werkt in nauwe samenwerking met de Vrouwencommissie.

Op de Jaarlijkse Conferentie van de ICTU in 1982 werden de aanbevelingen inzake de medezeggenschap van vrouwen in de vakbonden aangenomen als deel van een rapport over gelijkheid. De aanbevelingen zijn gebaseerd op acties die zowel op het niveau van de ICTU als op dat van de aangesloten bonden moeten worden gevoerd.

De aanbevelingen gaan in de richting van een activering van de recrutering van nieuwe vakbondsleden in het bijzonder in kleine ondernemingen en van de bijzondere scholings- en vormingscursussen voor vrouwelijke leden. De bonden worden ook aangespoord om hun eigen structuren nauwkeurig te onderzoeken teneinde uit te maken wat op dat vlak kan ondernomen worden om de deelname van vrouwen in de besluitvormende organen te vergemakkelijken. De bonden werden ook aanbevolen hun eigen Vrouwencommissies op te richten en vrijgesteld en bevoegd voor de problematiek van de gelijkberechtiging te benoemen. Men is verder van mening dat positieve actie in die richting het voorwerp zou moeten uitmaken van berichtgeving en discussie tijdens de jaarlijkse conferenties van zowel de ICTU als de aangesloten bonden.

IJSLAND

Van een totale bevolking van 235.000 personen behoort iets minder dan 50% tot de arbeidende bevolking. 39.3% van de arbeidskrachten zijn vrouwen.

Op het einde van 1982 waren 46.7% van de leden van de ASI vrouwen, wat neerkomt op 27.120 vrouwelijke leden. 27% van de 451 afgevaardigden op het ASI-Congres in 1980 waren vrouwen. In de Algemene Raad en het Uitvoeiend Comité was het percentage vrouwelijke vertegenwoordigers respectievelijk 18% en 13%.

Wat de aangesloten bonden betreft, is het niet mogelijk gegevens te verstrekken inzake de vertegenwoordiging van vrouwen in de besluitvormende organen. De toestand in IJsland verschilt op dat punt van die in andere Europese landen. De lange arbeidsduur en de vele overuren maken het moeilijk de leden ertoe te bewegen hun vrije tijd aan vakbondsactiviteiten te besteden. (De gemiddelde werkweek telt in IJsland ongeveer 50 uren). De voornaamste inspanningen worden er dan ook op gericht om zowel mannen als vrouwen tot deelname aan plaatselijke vakbondsactiviteiten te bewegen en hen ertoe aan te zetten verantwoordelijkheid binnen de vakbonden op te nemen. Het lidmaatschap van de nationale bonden aangesloten bij ASI geeft een algemeen beeld weer van de toestand in IJsland.

Tabel 7 : Totaal en vrouwelijk lidmaatschap van de bonden aangesloten bij de ASI

	Totaal Lidmaatschap	Vrouwelijke leden
Algemene Transportfederatie	23.284	11.653
De Nationale Federatie van Werknemers in Winkels en Kantoren	11.394	7.142
Federatie van Zeelui	4.547	86
De Nationale Federatie van Industriearbeiders	4.095	2.954
Federatie van Geschoolde Bouwvakarbeiders	2.146	13
Federatie van Geschoolde Metaalarbeiders en Scheeps- timmerlui	2.124	0
Federatie van Geschoolde Arbeiders uit de Electriciteits- industrie	1.026	2
De Nationale Federatie van Vrachtwagenbestuurders	839	0

Behalve de nationale organisaties tellen de plaatselijke bonden die direct tot de ASI behoren samen 8.611 leden waarvan 5.270 vrouwen.

ITALIË

Italië heeft een bevolking van 56 miljoen waaronder ongeveer 22 miljoen (40%) actieven. Iets minder dan een derde van de arbeidskrachten zijn vrouwen. Negen op tien werkende vrouwen zijn bedienden en één op tien is zelfstandig.

1.5 miljoen vrouwen behoren tot de CGIL, dat is 32% van het totaal lidmaatschap. In de UIL beschikt men over geen cijfers inzake het lidmaatschap op het niveau van het vakverbond maar op sectorieel niveau ligt het tussen 19% en 39%.

CGIL

In de CGIL waar de vrouwen één derde van het totaal lidmaatschap uitmaken, bedraagt het percentage vrouwelijke afgevaardigden binnen de organisatie in zijn geheel 12.6%

Op het Congres in november 1981 waren er 175 vrouwelijke afgevaardigden, dat is 15% van het totaal. Na het Congres zijn 2 van de 12 leden van het nationaal politiek secretariaat vrouwen. De vertegenwoordiging van vrouwen binnen andere besluitvormende organen van het vakverbond op nationaal vlak bedraagt ook ongeveer 15%.

In de aangesloten bonden stelt men echter een grote verscheidenheid vast wat de vertegenwoordiging van vrouwen betreft. In de textielbond zijn 40% van de afgevaardigden vrouwen, in de commerciële sector ligt het cijfer hoger dan 30% terwijl in de scholen, bank- en verzeke-

ringssector meer dan 20% van de afgevaardigden vrouwen zijn. De laagste graad van vrouwelijke vertegenwoordiging wordt vastgesteld in de sectoren transport, electriciteit en metaal, waar hij slechts enkele procenten bedraagt.

6 van de 20 gewestelijke bonden hebben een vrouwelijke politieke secretaris terwijl er in de nationale beroepscentrales 12 zijn.

Binnen de CGIL werd er een Commissie opgericht om punten betreffende werkende vrouwen te behandelen. De Commissieleden die worden aangesteld, komen van verschillende niveau's van de organisatie. Het is een raadgevend orgaan dat voorzien is in de statuten van de CGIL.

De vertegenwoordiging van vrouwen, alhoewel ze nog op een tamelijk laag niveau is gebleven, is tijdens de laatste vijf jaar in de meeste besluitvormende organen verdubbeld. Dat is een stap in de goede richting maar er blijft nog veel te doen zowel binnen als buiten de organisatie om meer vrouwen bij de vakbondsactiviteiten te betrekken.

UIL

De UIL telt 1.1 miljoen leden. In 1980 vertegenwoordigden vrouwen 35% van de leden in de landbouwsector. In de industriector was hun aandeel 25%, in de dienstensector 35%, in de openbare sector 39% en in het transport 19%.

Onder de 220 leden van de Centrale Commissie van de UIL

(Algemene Raad) bevinden zich 8 vrouwen (3.6%). Bij de vertegenwoordigers bij het Uitvoerend Comité, het Secretariaat, de bedrijfsrevisoren of de bemiddelaars is er geen enkele vrouw.

In de sectoriële Algemene Raden zijn vrouwen in tamelijk kleine aantallen vertegenwoordigd. De hoogste cijfers treft men aan in de openbare sector (6.3%), de dienstensector (5.4%) en de industriesector (3.6%). In de gewestelijke Algemene Raden bevinden zich onder de 5.913 afgevaardigden 311 vrouwen, of 5.2%.

Sinds 1977 is er bij de UIL een Commissie voor Vrouwenproblemen werkzaam en vanaf oktober 1981 werkt parallel met deze commissie een Nationaal Coördinatie-Organ voor Vrouwen, met soortgelijke organisaties zowel op sectorieel als op gewestelijk vlak.

Er werden stappen ondernomen om vakbondsvormingscursussen, uitsluitend toegankelijk voor vrouwen, te bevorderen. De activiteiten bestaan uit nationale vergaderingen op sectorieel niveau en het voeren van acties om vrouwen bij de vakbondswerkzaamheden te betrekken.

LUXEMBURG

In Luxemburg maakten de arbeidskrachten in 1979 39.5% van een totale bevolking van 357.000 uit. Het aandeel van de vrouwelijke arbeidskrachten bedroeg in datzelfde jaar 30.5%.

Slechts 8% van de leden van de LCGB zijn vrouwen. Dit relatief laag cijfer wordt ook in de samenstelling van de besluitvormende organen van de LCGB weerspiegeld. De vertegenwoordiging van vrouwen in het Congres, de Algemene Raad en het Uitvoerend Comité wordt op minder dan 1% geschat.

Binnen de gewestelijke structuur van de LCGB zitten er enkele vrouwelijke leden in de besluitvormende organen. In de LCGB bestaat er geen positieve discriminatie die de vertegenwoordiging van vrouwen in de vakbonden waarborgt.

NOORWEGEN

In Noorwegen bevinden er zich 800.000 vrouwen onder de arbeidskrachten, wat 42% is van een totale arbeidende bevolking van 1.9 miljoen (op een totale bevolking van 4 miljoen).

De organisatiegraad van vrouwen in Noorwegen, met 250.000 vrouwelijke leden aangesloten bij de Noorse LO, wat bijna een derde is van het totaal lidmaatschap, ligt lager dan hun aandeel in de arbeidsmarkt.

De tabel hieronder geeft het totaal lidmaatschap in de tien grootste bonden aangesloten bij de LO weer en eveneens het aantal en het percentage vrouwelijke leden.

Tabel 8 : Totaal en vrouwelijk lidmaatschap in enkele bonden aangesloten bij de LO, 1981

	Lidmaatschap		
	Totaal	Vrouwen	%
De Noorse Bond van Gemeentepersoneel	148.777	94.894	63.8
De Noorse Metaalbond	106.709	11.037	10.3
Bond van Handels- en Kantoorbedienden in Noorwegen	58.164	38.937	66.9
De Noorse Bond van Bouwvakarbeiders	54.504	978	1.8
De Noorse Bond van Rege- ringsbeambten en Ambtenaren	40.627	19.880	48.9
De Noorse Algemene Bond	38.897	9.574	24.6
De Noorse Bond van Arbeiders uit de Scheikundige Industrie	38.668	6.739	17.4
De Noorse Bond van Arbeiders uit de Voedingsnijverheid en Aanverwante Sectoren	32.719	13.137	40.1
De Noorse Bond van Electriciens	23.292	234	1.0
De Noorse Bond van Spoorwegpersoneel	22.535	1.000	4.4

In Noorwegen treft men in de regel een groot aantal vrouwen aan in de openbare sector en in de handels- en private dienstverleningssector. Wat de industriesector betreft, werken in de regel vrouwen hoofdzakelijk in de voedingsnijverheid. De cijfers tonen aan dat er weinig vrouwen in de bouw-, electriciteit- en transportsector werkzaam zijn.

60 vrouwelijke afgevaardigden namen in 1981 deel aan het LO-Congres, dat was 19% van een totaal aantal van 316

afgevaardigden. In de Algemene Raad van de LO zijn 12% van de effectieve leden en 22% van de plaatsvervangende leden vrouwen. De overeenkomende cijfers voor het Uitvoerend Comité zijn 1 op 15 (6.7%) en 2 op 13 (15.4%). Verder zijn er onder de 8 nationale secretarissen in de administratie van de LO 2 vrouwen.

De statuten van de Noorse vakbonden bepalen dat zowel mannen als vrouwen dienen verkozen te worden voor de besluitvormende organen van zowel de LO als zijn verschillende nationale bonden. In enkele nationale bonden is het ook verplichtend dat er zowel mannelijke als vrouwelijke leden in het Uitvoerend Comité zetelen. Deze bepalingen zijn echter niet verplichtend voor de Congressen of de Algemene Raden.

Vrouwenproblemen worden bij de LO in een nationale commissie en ook in 19 gewestelijke commissies behandeld. De commissies worden aangesteld door en rapporteren aan het Uitvoerend Comité van de LO en ze bereiden de politiek voor betreffende de gelijkheid en gezinsaangelegenheden. Die punten gaan over werkgelegenheid voor vrouwen, het uitvoeren van overeenkomsten inzake gelijkheid en de versterking van de rol van vrouwen in vakbondsactiviteiten. De nationale commissie komt 7 à 9 keer per jaar samen terwijl voor de gewestelijke commissies het aantal vergaderingen varieert. Hun bevoegdheid is raadgevend.

Tussen 1976 en 1981 heeft er zich in Noorwegen een stijging van 14.6% van het aandeel van de vrouwen in de arbeidsmarkt voorgedaan. Tijdens dezelfde periode groeide het globaal aantal arbeidskrachten met 8% aan. Het lid-

maatschap van vrouwen in de vakbonden steeg echter veel vlugger en tussen eind 1977 en eind 1981 nam het aantal vrouwelijke leden toe met iets meer dan 50.000 of 25%.

In 1977 werd er een Wet aangenomen over gelijke rechten. Vanaf maart 1982 maakt ook een kaderovereenkomst deel uit van de Basisovereenkomst tussen de LO en de NAF, de Nationale Werkgeversbond. Ook in de openbare sector werd er een kaderovereenkomst bereikt inzake gelijke behandeling.

Tijdens de laatste jaren werd er een aanzienlijke toename van activiteiten van de gewestelijke commissies waargenomen, in het bijzonder wat cursussen en seminars betreft.

NEDERLAND

Nederland telt een bevolking van meer dan 14 miljoen waaronder iets meer dan 5.3 miljoen arbeidskrachten (1980). Bij de arbeidskrachten zijn er 1.6 miljoen vrouwen, dat is 30%. De FNV heeft 135.701 vrouwelijke leden op een totaal lidmaatschap van 989.940 op het einde van 1982, wat overeenstemt met 13.7%. Met inbegrip van de nieuwe aangesloten bond, de Vrouwenbond, waarvan de leden vrouwen zijn zonder een bezoldigde baan (huisvrouwen, vrijwilligsters, enz.), bedraagt het aandeel van de vrouwen binnen de FNV 14.7%. Van de aangesloten bonden heeft de Industriebond 13.338 vrouwelijke leden, of iets meer dan 5% van het totaal lidmaatschap dat 259.034 bedraagt. In Abva/Kabo, de bond van ambtenaren en welzijnswerkers, (gezondheids- en sociale diensten inbegrepen), zijn 58.158 of 23.3% van de 249.014 leden vrouwen.

Het hoogste orgaan binnen de FNV is het Congres. Tussen de Congressen in is de FNV-Raad het hoogste uitvoerend orgaan. De vrouwelijke deelname aan het FNV-Congres, dat in het totaal een paar honderd (geen vast aantal) afgevaardigden telt, ligt aan de lage kant. In de FNV-Raad (Uitvoerend Comité) is er in de regel geen enkele vrouw bij de 18 leden die de aangesloten bonden vertegenwoordigen. Gewoonlijk is het de Voorzitter van elke aangesloten bond die in de FNV-Raad zetelt, dat was steeds een man tot bij de oprichting van de Vrouwenbond op het einde van 1982 ; sindsdien neemt ook een vrouw in de persoon van de Voorzitter van de Vrouwenbond deel aan de FNV-Raadszittingen. Slechts bij gelegenheid ver-

vangt een vrouw een afwezige Voorzitter.

In de Industriebond zijn de 15 leden van het Uitvoerend Comité allemaal mannen. In de Algemene Raad zijn er echter 4 vrouwen onder de 100 afgevaardigden, wat 4% uitmaakt. Het percentage is ongeveer hetzelfde in de Algemene Raad van Abva/Kabo, waar 10 van de ongeveer 219 afgevaardigden vrouwen zijn. In het Uitvoerend Comité zijn 2 van de 21 leden vrouwen. In de meeste andere bonden die bij de FNV zijn aangesloten, is de toestand ongeveer hetzelfde. Een uitzondering hierop vormt de AAAB (die apothekersassistenten organiseert), waar het aantal vrouwen de overhand heeft, en datzelfde beeld komt terug in de statutaire organen van twee bonden, Abva/Kabo en de Voedingsbond, die in zijn statuten een clausule heeft ingelast die voorziet in "voorbehouden plaatsen" voor vrouwen in de Algemene Raad.

In de FNV evenals in ongeveer de helft van de aangesloten bonden werd er een vrouwencommissie opgericht. De FNV en enkele van de aangesloten bonden beschikken over permanente faciliteiten binnen het Secretariaat om vrouwenproblemen te behandelen. De Vrouwencommissie van de FNV heeft een raadgevende bevoegdheid en komt gemiddeld één keer per maand samen. De leden zijn afkomstig van de individuele bonden en rapporteren aan hun eigen bond terwijl de secretaris rapporteert aan de FNV-Raad.

De tendens in de richting van een groeiende deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt en aan de vakbondsactiviteiten wordt duidelijk geïllustreerd door de wijzigingen die zich voltrokken hebben in het totaal FNV-lidmaatschap gedurende 1982. Terwijl het totaal lidmaatschap

van de FNV-bonden over het ganse jaar met 50.000 daalde, steeg het aantal vrouwelijke leden met 5.000. Deze wijzigingen vinden nochtans niet helemaal hun weerspiegeling in de vrouwelijke vertegenwoordiging op nationaal en sectorieel niveau.

Binnen de FNV werd een actieprogramma aangenomen betreffende vrouwen op de arbeidsmarkt. Het programma wordt nu doorgezet.

DUITSE BONDSREPUBLIC

De Duitse Bondsrepubliek telt een bevolking van ongeveer 61.5 miljoen. Daarvan vertegenwoordigen 27.6 miljoen of 45% van de totale bevolking de arbeidskrachten. 51% van de vrouwen tussen 15 en 65 jaar hebben een baan. Daarvan zijn iets meer dan 85% bedienden. Het aandeel van vrouwen in de globale arbeidsmarkt bedraagt 38%, bij de bedienden is dit 37.3%.

In de DGB, met 7.85 miljoen leden op het einde van 1982, bedraagt het aantal vrouwen 1.65 miljoen of 21.0%. Het totaal lidmaatschap en het percentage vrouwelijke leden in de tien grootste aangesloten bonden worden hierna toegelicht :

Tabel 9 : Totaal lidmaatschap en percentage van het vrouwelijk lidmaatschap in enkele bonden aangesloten bij de DGB, 1982

	Totaal Lidmaatschap	% Vrouwelijke Leden
Metaalbond (IGM)	2.576.471	14.3
Openbare Diensten (ÖTV)	1.179.650	27.8
Scheikunde	643.079	18.9
Bouw (BSE)	530.960	4.2
Posterijen	456.930	29.4
Spoorwegen	392.484	4.9
Energie, enz. (IGBE)	367.835	2.0
Handel, Banken, Verzekeringen (HBV)	360.340	55.9
Textiel	276.235	58.2
Voeding en Restaurants (NGG)	265.276	32.1

Overeenkomstig de algemeen vastgestelde toestand is ook in de Bondsrepubliek het vrouwelijk lidmaatschap in de bonden van handel en textiel hoog ; hetzelfde geldt voor de lage cijfers van vrouwelijk lidmaatschap in de bouw- en transportsector.

De deelname van de vrouwen binnen het hoogste besluitvormend orgaan van de DGB, het Congres, bedroeg in 1978 7.5%. Het percentage binnen de Algemene Raad (7.9%) en binnen het Uitvoerend Comité (7.7%) is bijna identisch. Binnen het Uitvoerend Comité (Bundesvorstand) bestaat er een directie-comité (Geschäftsführender Bundesvorstand) dat elke week samenkomt. 2 van de 9 leden van dit directie-comité zijn vrouwen. De statuten van de DGB bepalen dat "de afgevaardigden voor het Congres en hun plaatsvervangers door de aangesloten organisaties zullen worden verkozen volgens democratische regels en rekening houdende met de lidmaatschapsstructuur". Deze aanbeveling is ook van toepassing op de andere DGB-organen. Dezelfde twee vrouwelijke leden van het directie-comité vertegenwoordigen ook de 7.7% vrouwelijke leden van het Uitvoerend Comité in zijn geheel. Dit Uitvoerend Comité vergadert om de twee weken.

Geen enkele van de Uitvoerende Comités van de tien bonden, aangesloten bij de DGB en opgesomd in Tabel 8, telt meer dan één vrouwelijke afgevaardigde. Drie van deze tien bonden hebben hoegenaamd geen vrouwelijke leden in hun Uitvoerend Comité. Binnen de gewestelijke uitvoerende comités van de nationale bonden zijn ongeveer 10% van de afgevaardigden vrouwen. Er is slechts

één vrouwelijke voorzitter. In de gewestelijke DGB-besturen zetelt nergens meer dan 1 vrouwelijke afgevaardigde. Op het plaatselijk vlak doet zich dezelfde toestand voor : onder de 210 voorzitters van de plaatselijke afdelingen van de DGB bevinden zich 4 vrouwen en onder de 774 voorzitters van de plaatselijke structuren van de aangesloten bonden zijn er 5 vrouwen. Iets meer dan 10% van het totaal aantal afgevaardigden in de plaatselijke uitvoerende organen van de aangesloten bonden zijn vrouwen.

De statuten van de meeste DGB-bonden bevatten paragrafen die tenminste een minimale vrouwelijke vertegenwoordiging in de uitvoerende comités voorzien.

Binnen de DGB-bonden wordt er op alle niveau's een vormings- en voorlichtingscampagne gevoerd om meer vrouwen aan te moedigen actief deel te nemen aan de vakbondsactiviteiten.

Algemene richtlijnen voor het DGB-vrouwenbeleid werden vastgesteld door het Statutair Congres van de DGB in München op 12-14 oktober 1949.

Wat het DGB-werk betreft inzake vrouwenproblemen bestaat er zowel op federaal als op gewestelijk vlak een soortgelijke structuur. Deze omvat een Vrouwenafdeling, een Vrouwencommissie en een Vrouwenconferentie. Op plaatselijk vlak zijn de Vrouwencommissies heel actief.

Die verschillende organen analyseren de situatie van de vrouwelijke werknemers en richten voorstellen inzake vakbondseisen en -maatregelen aan de besluitvormende organen van de bonden. Zij werken ook voor de realisatie van de genomen beslissingen.

HET VERENIGD KONINKRIJK

De 25.3 miljoen arbeidskrachten in het V.K. maken ongeveer 45% uit van de totale bevolking. Ongeveer 4 op 10 werknemers zijn vrouwen. Vrouwen zijn echter niet zo goed georganiseerd in bonden als hun mannelijke collega's. In het totaal zijn ongeveer een derde van de leden van de bonden, aangesloten bij de TUC, vrouwen.

De hoogste besluitvormende organen binnen de TUC zijn het Congres, dat elk jaar samenkomt, en de Algemene Raad. In 1981 waren er bij de 1.188 afgevaardigden op het Congres 116 of iets minder dan 10% vrouwen. Vanaf 1983 werd het aantal voor vrouwen voorbehouden zetels in de Algemene Raad van de TUC op 6 gebracht. Bovendien is nu één vrouwelijk lid van de Algemene Raad op eigen kracht verkozen zodat momenteel 7 van de 51 leden van de Algemene Raad vrouwen zijn.

Binnen de TUC werken er drie belangrijke organen omtrent vraagstukken van gelijkheid. Dit zijn de TUC-Vrouwenconferentie, die elk jaar samenkomt, de TUC-Adviescommissie voor Vrouwen, die één keer per maand samenkomt en de Commissie voor Gelijke Rechten die om de twee maand samenkomt. Al deze organen hebben een raadgevende bevoegdheid t.o.v. de Algemene Raad. Zij debatteren en adviseren omtrent politieken die van bijzonder belang zijn voor vrouwen en ook voor jongeren en etnische minderheden (Commissie voor Gelijke Rechten).

De afgevaardigden op de Vrouwenconferentie worden verkozen uit en door de aangesloten bonden naar rato van

één afgevaardigde per 50.000 leden, zowel mannelijke als vrouwelijke. De TUC-Adviescommissie voor Vrouwen bestaat uit leden van de Algemene Raad en 10 afgevaardigden die op de Vrouwenconferentie worden verkozen. Alle leden van de Commissie voor Gelijke Rechten komen uit de Algemene Raad.

Het beleid van de TUC inzake gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de vakbonden is vastgelegd in een handvest bestaande uit tien punten :

1. Het Nationaal Uitvoerend Comité van de bond dient in het openbaar aan al de leden te verklaren dat de bond verplicht is vrouwelijke leden bij de vakbondsactiviteiten op alle niveau's te betrekken.
2. De vakbondsstructuur moet worden onderzocht om na te gaan of vrouwen hindernissen ondervinden om tot de besluitvormende organen door te dringen.
3. Waar het vrouwelijk lidmaatschap hoog ligt, maar waar er geen vrouwen in de besluitvormende organen vertegenwoordigd zijn, moeten er speciale maatregelen worden getroffen (hetzij door het voorzien van bijkomende zetels, hetzij door coöptatie) teneinde te waarborgen dat de stem van de vrouwen wordt gehoord.
4. Het Nationaal Uitvoerend Comité van elke bond dient de wenselijkheid te overwegen van het creëren van raadgevende commissies binnen zijn statutaire organen teneinde de behartiging van de bijzondere belangen van zijn vrouwelijke leden te waarborgen.
5. Soortgelijke commissies op gewestelijk, sectorieel en lokaal vlak kunnen ook hun bijdrage leveren om

een actieve deelname van de vrouwen aan de algemene vakbondsactiviteiten aan te moedigen.

6. Er moeten inspanningen geleverd worden om, waar dit mogelijk is, in de collectieve arbeidsovereenkomsten bepalingen in te lassen omtrent vrije uren voor het bijwonen van vakbondsvergaderingen, en dit zonder loonverlies.
7. Waar het niet mogelijk is om tijdens de werkuren vergaderingen te houden, moet alles in het werk worden gesteld om in kinderopvangfaciliteiten te voorzien ten gerieve van beide ouders.
8. Kinderopvangfaciliteiten ten behoeve van beide ouders dienen voorzien te worden bij alle lokale, sectoriële en gewestelijke vergaderingen en in het bijzonder bij de jaarlijkse vakbondsconferentie en bij vormingscursussen die door de bond worden georganiseerd.
9. Alhoewel de vakbondsvormingscursussen toegankelijk kunnen zijn voor zowel mannen als vrouwen, dienen in het bijzonder de vrouwen aangemoedigd te worden om eraan deel te nemen.
10. De inhoud van vakbondsbladen en andere vakbondspublicaties dient in een on-sexistische vorm te worden voorgesteld.

Binnen de TUC is men van oordeel dat er de laatste 2 à 3 jaren vooruitgang werd geboekt in de richting van een mentaliteitsverandering. Nochtans blijft er nog veel te doen. In februari 1982 werd er een studie gepubliceerd, verricht door de TUC, omtrent "Gelijkheid voor vrouwen binnen de vakbeweging". Alhoewel de resultaten van dit

rapport in het geheel genomen niet positief zijn, geven ze tenminste een actueel beeld van de toestand door rekening te houden met de resultaten van het TUC-onderzoek onder de diverse aangesloten bonden en door een weg uit te stippelen voor verdere actie.

Binnen de TUC wordt verder gewerkt aan de realisatie van de doelstellingen op lange en korte termijn van het "Positief Actieprogramma" dat werd aangenomen.

ZWEDEN

Zweden heeft een bevolking van ongeveer 8.3 miljoen inwoners. Er zijn 4.2 miljoen arbeidskrachten waarvan 45% vrouwen. Het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt in Zweden is één van de hoogste van Europa, alhoewel moet worden aangestipt dat ongeveer de helft van de vrouwen deeltijds werken. Desondanks is de organisatiegraad van vrouwen relatief hoog. Binnen de LO waren er op het einde van 1981 40.9% vrouwelijke leden en binnen de TCO bedroeg het cijfer 58.1%.

LO

De cijfers inzake het vrouwelijk lidmaatschap in de bonden die bij LO zijn aangesloten, vertonen hetzelfde patroon als in de overeenstemmende sectoren in een aantal andere landen : de cijfers liggen hoog bij het gemeentepersoneel (79.0%), de werknemers in de handel (74.9%) en de arbeiders uit de voedingsnijverheid (39.4%) ; de cijfers liggen relatief laag bij de transportarbeiders (12.5%) en de bouwvakarbeiders (1.6%). Het niveau van het vrouwelijk lidmaatschap in de verwerende industrie ligt iets hoger.

De vertegenwoordiging van de vrouwen in de verschillende besluitvormende organen staat echter, zoals gewoonlijk, niet in verhouding tot het vrouwelijk lidmaatschap. Op het laatste LO-Congres waren 75 van de 300 afgevaardigden vrouwen, wat overeenkomt met 25%. Onder de 143 vertegenwoordigers op de Algemene Raad zijn er 18, hetzij ongeveer 12%, vrouwen. Sedert 1 mei 1983 telt men onder

de 15 leden van het Uitvoerend Comité van de LO één vrouw.

In Tabel 10 wordt het percentage vrouwelijke leden weergegeven in het totaal lidmaatschap, in de Algemene Raad en in het Uitvoerend Comité van een aantal LO-bonden. Het feitelijk aantal vrouwelijke leden wordt tussen haakjes aangegeven.

Tabel 10 : Percentage vrouwen in enkele LO-bonden en in hun statutaire organen

	% Vrouwen		
	Lidmaatschap	Algemene Raad	Uitvoerend Comité
Zweedse Bond van Gemeentepersoneel	79.0	33.3 (11)	38.4 (5)
Zweedse Bond van Metaalarbeiders	17.3	-	-
Bond van Bedienden	27.4	12.0 (9)	8.7 (2)
Zweedse Bond van Bouwvakarbeiders	1.6	-	-
Bond van Werknemers in de Handel	74.9	48.6 (18)	46.1 (6)
Zweedse Bond van Fabrieksarbeiders	30.3	12.1 (4)	18.2 (2)
Zweedse Bond van Houtbewerkers	15.6	2.9 (1)	7.7 (1)
Zweedse Bond van Arbeiders uit de Voedingsnijverheid	39.4	9.1 (2)	9.1 (1)
Zweedse Bond van Transportarbeiders	12.5	3.3 (1)	11.1 (1)
Bond van Arbeiders uit de Grafische Industrie	29.1	8.6 (3)	5.9 (1)

Uit Tabel 10 blijkt dat in de bonden waar de vrouwen in

de Algemene Raad vertegenwoordigd zijn, ze ook in het Uitvoerend Comité hun aandeel schijnen te behouden.

De LO heeft een commissie opgericht voor gezinsbeleid en voor gelijkheidsvraagstukken tussen mannen en vrouwen teneinde de vakbondsactiviteiten in dat domein te stimuleren, vakbondsvorming en speciale vergaderingen voor vrouwelijke leden te organiseren en het werk inzake gelijkheidsproblemen te coördineren. De commissie komt minstens vier keer per jaar samen en heeft een raadgevende bevoegdheid ; ze rapporteert aan het Congres en aan het Uitvoerend Comité. Haar rol zou kunnen omschreven worden als het harmoniseren van werk en gezinsleven.

De jongste jaren werd vooruitgang geboekt wat het betrekken van de vrouwen bij de vakbondsactiviteiten betreft. Een neveneffect van die ontwikkeling is de verbetering van de verstandhouding tussen mannen en vrouwen in de vakbonden. Er werden ook overeenkomsten bereikt met de werkgevers wat de gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt betreft. Met het oog op het verderzetten van hun werk in deze richting hebben de bonden hun doelstellingen nauwkeurig uitgewerkt in een programma dat als basis zal dienen voor het doorbreken van oude tradities en voor het creëren van meer zelfvertrouwen bij de vrouwen.

TCO

Globaal genomen maken de vrouwen een meerderheid uit binnen het totaal lidmaatschap van de bonden aangesloten

bij de TCO. Zij vertegenwoordigen ongeveer 58% van de 1 miljoen leden. Nochtans vinden we dezelfde meerderheid niet terug noch in de besluitvormende organen van de TCO, noch in deze van de vier grootste aangesloten bonden.

Tabel 11 : Percentage vrouwen in het lidmaatschap en in de statutaire organen van de TCO en zijn grootste aangesloten bonden

	% Vrouwen in het Lid- maatschap	% Vrouwen in het Congres	% Vrouwen in de Alg. Raad	% Vrouwen in het Uitv. Comité
TCO	58	30	28	20
Zweedse Bond van Administratieve en Technische Bedienden uit de Industrie (SIF)	36	24	28	39
Zweedse Bond van Gemeentepersoneel (SKTF)	72	30	30	38
Federatie van Ambtenaren (ST)	66	40	24	46
Bond van Bedien- den in de Handel (HTF)	55	38	40	11

Vergeleken met de toestand in andere landen is de vrouwelijke vertegenwoordiging in de organen die hierboven werden vernoemd relatief goed. De vertegenwoordiging van vrouwen in de Uitvoerende Comités van de SIF, SKTF en ST ligt in vergelijking hoger dan in de andere besluitvormende organen met een gelijk aantal leden.

In de TCO is er geen Vrouwencommissie maar in de plaats daarvan bestaat er een Commissie voor Gelijkheid van

Vrouwen en Mannen zoals bij de LO. Soortgelijke commissies bestaan ook in enkele bonden aangesloten bij de TCO. Tenminste één van de aangesloten bonden heeft de plaatselijke bonden ook aangeraden een afgevaardigde te verkiezen om de ontwikkelingen betreffende gelijke kansen voor mannen en vrouwen in het arbeidsleven te volgen.

Sinds het TCO-Congres in 1982 werd de lijst met de voornaamste doelstellingen van deze organisatie uitgebreid en bevat die nu ook nog het principe van gelijkheid van mannen en vrouwen.

De TCO is van mening dat de bijzondere nominatiecommissies die op nationaal, gewestelijk en plaatselijk niveau bestaan, een belangrijke rol kunnen spelen om een meer gemengde vertegenwoordiging te bereiken in de statutaire organen van de vakbonden. Omwille van deze reden heeft de TCO voorgesteld dat de gewestelijke organisaties binnen de TCO moeten garanderen dat de nominatiecommissies altijd uit zowel mannen als vrouwen bestaan.

ZWITSERLAND

Zwitserland telt een bevolking van 6.3 miljoen : zo'n 2.96 miljoen hiervan behoren tot de burgerlijke beroepsbevolking waarvan iets meer dan een derde vrouwen zijn. De vrouwelijke werknemers zijn niet zo goed georganiseerd in vakbonden als hun mannelijke collega's. Binnen de SGB/USS zijn 12% van de 460.000 leden vrouwen terwijl in de CNG/CSC, die 110.000 leden telt, het overeenkomende cijfer 11% bedraagt.

SGB/USS

De SGB en zijn aangesloten bonden hebben allemaal hun eigen Congressen, Algemene Raden (of gelijkwaardige organen) en Uitvoerende Comités. Het aantal vrouwen in de SGB en enkele aangesloten bonden op het einde van 1981 wordt in de tabel hieronder aangegeven :

Tabel 12 : Percentage vrouwen in het lidmaatschap en in de statutaire organen van de SGB en enkele aangesloten bonden

	% Vrouwen in het Lidmaatschap	% Vrouwen in het Congres	% Vrouwen in de Alg. Raad	% Vrouwen in het Uitv. Com.
SGB	12	14	3.5	8.7
GBH*	0.9	2.8	0	10
SEV*	15	1.8	5	0
VHTL*	24.1	18.1	15.0	13.3
SMUV*	11	8.4	8	12.5
VPOD*	18.6	niet beschikbaar		13

* GBH = Hout & Bouw

SEV = Spoorwegen

VHTL = Handel, Transport en Voedingsnijverheid

SMUV = Metaal- en Uurwerkindustrie

VPOD = Openbare Diensten

In de meeste bonden worden de Statuten regelmatig herzien om gelijke tred te houden met de veranderingen in de samenstelling van het lidmaatschap. Op het SGB-Congres in de herfst van 1982 werd het Statuut herzien m.b.t. de gewestelijke (Kanton) en de plaatselijke structuur met het oog op een betere activering van de diverse categorieën van het lidmaatschap (vrouwen inbegrepen).

Binnen de SGB komt een raadgevende Vrouwencommissie twee of drie keer per jaar samen en ze behandelt gelijkheidsproblemen in de aangesloten bonden en ook op nationaal en plaatselijk vlak. Volgens het Statuut van de SGB heeft de Vrouwencommissie het recht op één voltijdse vrouwelijke vertegenwoordiger in het Uitvoerend Comité van het vakverbond. De organen die de vrouwenproblemen behandelen, hebben een raadgevende bevoegdheid, behalve die van het Uitvoerend Comité, en hebben het recht voorstellen te formuleren. De SGB beschouwt het systeem van volkdsraadpleging in de Zwitserse politiek ook als één van de kanalen langswaar de verschillende doelstellingen van gelijkheid van mannen en vrouwen kunnen verwezenlijkt worden.

De taak die bestaat uit het omzetten van de tendens tot stijging van het vrouwelijk lidmaatschap in meer actieve vrouwelijke leden in de vakbonden moet bereikt worden via een verbeterde vorming van vrouwen, zowel in het arbeidsleven als in vakbondsangelegenheden. De SGB stelt twee hindernissen vast m.b.t. een verhoging van de vrouwelijke deelname aan vakbondsactiviteiten : de "dubbele" arbeid van vrouwen (professioneel en thuis) en de lage organisatiegraad van vrouwen

als zodanig. Bij deze problemen komen nog de negatieve effecten van ongelegen schikkingen voor het bijwonen van vergaderingen. Enkele aangesloten bonden zijn ook van mening dat de structuur van vrouwen in de vakbonden het risico loopt "gemanipuleerd" te worden door de activiteiten van de vrouwenbeweging voor gelijke rechten en "extreem-links".

Er werd echter op het 46ste Gewoon Congres van de SGB/USS in Lausanne in 1982 een resolutie aangenomen die de richtlijnen vaststelt voor het actuele en het toekomstige werk betreffende de verbetering van de gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt in Zwitserland.

CNG/CSC

Op het CNG/CSC-Congres in 1981 waren 12 van de 200 afgevaardigden vrouwen, wat overeenkomt met 6%. Het overeenkomende cijfer voor de Algemene Raad bedraagt 2 op 100 (2%) en voor het Uitvoerend Comité 1 op 25 (4%). Voor sommige van de bonden aangesloten bij de CNG/CSC worden de cijfers inzake de vertegenwoordiging van vrouwen in de besluitvormende organen, vergeleken met het aandeel van het lidmaatschap, in de tabel hierna weergegeven :

Tabel 13 : Percentage vrouwen in het lidmaatschap en in de statutaire organen van de bonden aangesloten bij de CNG/CSC

	% Vrouwen in het Lid- maatschap	% Vrouwen in het Congres	% Vrouwen in de Alg. Raad	% Vrouwen in het Uitv. Comité
CHB	0.38	0	0	0
CMV	6	7.7	0	0
CH PTT	27.9	16.8	16.6	9
CTB	61.8	30	22	geen informatie
GCV	6.1	5	3	14
VchP	39.5	geen informatie	6.6	0
SGG	7.6	2.2	0	0
CTHL	9	3	0	0

CHB = Hout & Bouw

CMV = Metaalbewerkers

CH PTT= P.T.T.

CTB = Chemie en Textiel

GCV = Verkeer

VchP = Openbare Diensten

SGG = Grafische Industrie

CTHL = Transport, Handel en Voedingsnijverheid

De vertegenwoordigers in de commissies zijn afkomstig van de aangesloten bonden en worden door hen benoemd. De CNG/CSC is van mening dat het werk dat verricht wordt om de gelijkheid van mannen en vrouwen te bekomen op een bevredigende wijze vooruitgaat. De bonden zijn van oordeel dat de voornaamste hindernissen in dit verband te wijten zijn aan de mentaliteit van de vrouwen zelf en de daaruit voortspruitende lage organisatiegraad en gebrek aan belangstelling voor vakbondsactiviteiten bij de vrouwen.

BINNEN HET EUROPEES VERBOND VAN VAKVERENIGINGEN (EVV)

Het EVV-Congres komt om de drie jaar samen en de overgrote meerderheid van de afgevaardigden zijn mannen. Op het laatste Congres in Den Haag waren slechts een heel kleine groep afgevaardigden vrouwen niettegenstaande het feit dat het EVV aan de aangesloten organisaties had gevraagd een vrouwelijke vertegenwoordiging op zijn Congres te waarborgen.

Het Uitvoerend Comité van het EVV, het hoogste besluitvormend orgaan tussen de Congressen in, telt slechts één vrouw onder zijn effectieve leden (die de FTF, Dene-marken vertegenwoordigt). Bovendien heeft de Voorzitter van zowel de EVV-Vrouwencommissie als van het EVV-Jongerencomité het recht om aan de discussies van het Uitvoerend Comité van het EVV deel te nemen ; daardoor komt het aantal vrouwen op drie.

Het EVV-Secretariaat bestaat uit 28 personen waarvan de Secretaris-Generaal, de Adjunct-Secretaris-Generaal, vier Politieke Secretarissen en vijf assistenten in verschillende mate bij politieke activiteiten betrokken zijn. Onder hen bevindt zich één vrouwelijke assistent, de rest zijn mannen.

In het Europees Vakbondsinstituut zijn de zes onderzoeksmedewerkers allemaal mannen. Dezelfde situatie doet zich voor in het Comité van Deskundigen, een raadgevend orgaan.

ENKELE SLOTBEMERKINGEN

Dit rapport behandelt niet alle organisaties die lid zijn van het EVV maar toch een groot aantal daarvan. Bijgevolg geeft het geen globaal overzicht van de situatie. Het valt moeilijk vergelijkingen te trekken tussen de verschillende organisaties en landen die in het rapport worden beschreven. Eén van de redenen daarvoor is het feit dat het cijfer betreffende het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt aanzienlijk verschilt van land tot land. Er doet zich echter een tendens voor waarbij het aantal vrouwen zowel op de arbeidsmarkt als in het vakbondslidmaatschap toeneemt. Bijlage II geeft enkele cijfers weer inzake het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt in de vorm van een percentage van de totale burgerlijke beroepsbevolking. De cijfers voor 1980 schommelen tussen minder dan 30% in enkele landen tot meer dan 45% in andere. Bijlage III toont aan hoe het aantal vrouwen zich ontwikkelde tussen 1960 en 1980.

Er heeft zich aanzienlijk wat vertraging voorgedaan inzake de invoering van maatregelen binnen de verschillende bonden om de organisatiegraad van vrouwen te doen toenemen en het duurde ook lang vooraleer er bijzondere aandacht werd geschonken aan de situatie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Waar sommige organisaties over een lange ervaring beschikken op dit vlak, zijn andere relatieve nieuwkomers.

Het helpt in feite niet veel als eenvoudig wordt gezegd dat de vooruitgang bevredigend kan genoemd worden in de ene organisatie en niet in de andere. Bijna alle organi-

saties hebben het wel duidelijk gesteld dat alhoewel er positieve ervaringen werden opgedaan in de laatste jaren zij toch geloven dat er nog veel moet gedaan worden.

De verschillende programma's geven duidelijk weer dat het bedrijfsniveau als springplank moet dienen om het aantal vrouwen in de vakbondsactiviteiten te vergroten. Op dit niveau trachten de bonden hun activiteiten, zoals seminaries, in het bijzonder op vrouwen toe te spitsen. Maar om er zeker van te kunnen zijn dat het proces niet eindigt op het bedrijfsniveau moeten er ook parallelle activiteiten op andere niveau's worden georganiseerd.

Op te merken valt dat in vele landen vrouwen in dezelfde mate als mannen zijn georganiseerd in verhouding tot hun aandeel in de arbeidsmarkt.

De vrouwencommissies en de vrouwencongressen (waar ze bestaan) dienen zeker een rol te spelen zowel bij het ondersteunen van de activiteiten op bedrijfs- en plaatselijk niveau als in het vestigen van de aandacht op het punt betreffende de vrouwen op de arbeidsmarkt. Traditionele denkwijzen en de gezinstoestand worden vaak als voorname redenen aangehaald om de ondervertegenwoordiging van vrouwen in de vakbondsorganen te verklaren.

Het punt van voorbehouden plaatsen voor vrouwen in de statutaire organen en de uitvoerende comités is altijd controversieel geweest. In het kader van dit rapport valt het moeilijk te zeggen of deze methode al dan niet succesrijk is. In sommige landen wordt het waarschijnlijk als een noodzakelijk onderdeel van het systeem van

vertegenwoordiging beschouwd, dat als katalysator zal dienen om het proces in werking te zetten. Maar regels betreffende voorbehouden plaatsen kunnen eigenlijk een omgekeerd effect hebben wanneer ze toegepast worden waar de vertegenwoordiging van vrouwen al ingang gevonden heeft en zich gestabiliseerd heeft.

Hopelijk wordt de informatie die in dit rapport wordt verstrekt, niet zozeer als materiaal voor het trekken van vergelijkingen beschouwd maar eerder als een referentiepunt voor toekomstige werkzaamheden betreffende de organisatie van vrouwen en de wijze waarop de bonden zich aan de wijzigingen in hun lidmaatschapsstructuur moeten aanpassen.

o o o o o

BIJLAGE I

Antwoorden op onze vragenlijst ontvingen we van:

OGB	Oostenrijk
CSC/ACV	België
FGIB/ABVV	België
LO	Denemarken
FTF	Denemarken
SAK	Finland
TUK	Finland
ICTU	Ierland
ASI	IJsland
CGIL	Italië
UIL	Italië
LCGB	Luxemburg
LO	Noorwegen
FNV	Nederland
DGB	Duitse Bondsrepubliek
TUC	Verenigd Koninkrijk
LO	Zweden
TCO	Zweden
SGB	Zwitserland
CNG	Zwitserland

BIJLAGE II: ACTIEVE BEVOLKING EN TEWERKSTELLING 1980

LAND	BURGERLIJKE BEROEPSBEVOLKING	BURGERLIJKE TEWERKSTELLING	
	'000	Als % van de totale bevolking	'000 % vrouwen
Oostenrijk	3 116	41.5	3 051 38.5
België	4 068	41.2	3 751 35.9
Denemarken	2 624	51.2	2 670* 44.0*
Finland	2 263	47.5	2 124 47.4
Frankrijk	22 644	42.2	21 189 38.0
Duitsland	26 154	42.5	25 265 38.3
Griekenland	3 451	36.0	3 356 29.6
Ierland	1 222	35.6	1 148 28.5
Italië	22 269	39.0	20 572 32.1
Luxemburg	160	43.8	159 30.2
Nederland	5 206	36.8	4 954 30.4
Noorwegen	1 947	47.6	1 914 41.1
Spanje	12 892	34.5	11 284 29.0
Zweden	4 318	51.5	4 232 45.0
Zwitserland	2 972	47.1	2 962 34.8
Verenigd Koninkrijk	26 057	46.6	24 397 40.1

* 1981

Bron: EUROSTAT

BIJLAGE III : DEELNAME VAN MANNEN EN VROUWEN AAN DE ARBEIDSMARKT (IN % VAN HET AANTAL MANNEN

EN VROUWEN TUSSEN 15 EN 64 JAAR

Land	Cijfers betreffende het aantal mannen		Cijfers betreffende het aantal vrouwen	
	<u>1960</u>	<u>1970</u>	<u>1960</u>	<u>1970</u>
Oostenrijk	90.2	87.6	55.2	51.3
België	85.5	86.0	36.4	40.2
Denemarken	99.5	91.8	43.5	58.0
Finland	91.1	83.1	65.9	61.4
Frankrijk	95.5	87.8	45.4	47.5
Duitse Bondsrepubliek	94.4	92.5	49.2	48.1
Ierland	99.0	96.5	34.8	34.3
Italië	95.3	86.8	39.6	33.5
Noorwegen	92.2	89.0	36.3	38.8
Spanje	100.2	97.1	26.0	28.4
Zweden	98.5	88.8	50.1	59.4
Zwitserland	99.7	100.5	50.8	52.1
Verenigd Koninkrijk	98.1	94.2	46.1	50.8
				57.6

BIJLAGE IV

VRAGENLIJST OMTRENT DE ROL VAN VROUWEN IN DE VAKBONDS- STRUCTUUR (november 1981), voorbereid door het EUROPEES VAKBONDSINSTITUUT, voor het SECRETARIAAT en de VROUWENCOMMISSIE VAN HET EVV

A. Algemene situatie

1. Hoe groot is de bevolking van uw land ?
2. Wat is de omvang van de actieve bevolking ?
(gesalarieerden, werklozen, zelfstandigen)
3. Wat is de omvang van de niet-zelfstandige tewerkge-
stelde burgerlijke beroepsbevolking ?
(zoals hierboven maar de werklozen, zelfstandigen en
het militair personeel niet inbegrepen)
4. Hoe groot is het aantal/percentage vrouwelijke werk-
nemers in A2 en A3 hierboven ?
5. Hoeveel leden telt uw Vakverbond ? Hoe groot is het
aantal/percentage vrouwelijke werknemers in uw
Vakverbond ?

B. Besluitvormende organen

1. a) Wat zijn de voornaamste besluitvormende organen in
uw Vakverbond ? (d.i. Congres, Algemene Raad, Uitvoe-
rend Comité, Secretariaat, enz.) ?
b) Hoeveel leden telt ieder van deze organen (verwijs
voor het Congres a.u.b. naar het recentste, met ver-
melding van de datum) ?
c) Hoeveel vrouwen (aantal en percentage) telt ieder
orgaan ?
d) Geef a.u.b. indien mogelijk de leeftijd, burgerlijke
staat en de gezinstoestand weer van de vrouwelijke
leden van deze organen.
2. Welke zijn de grootste bonden die bij uw Vakverbond
zijn aangesloten ? Geef a.u.b. :
a) hun naam en ledental
b) het aantal/percentage vrouwelijke leden
c) de namen van hun voornaamste organen
d) het aantal leden van deze voornaamste organen (het
laatste Congres inbegrepen)

e) het aantal/percentage vrouwelijke werknemers in deze voornaamste organen

3. Bestaan er nog andere belangrijke statutaire structuren in uw Vakverbond waarvan er geen sprake is in B1 en B2 hierboven (d.w.z. gewestelijke of andere horizontale structuren) ; zo ja, geef a.u.b. dezelfde details die in B2 hierboven werden gevraagd.

C. Vakbondsbeleid t.o.v. de integratie van vrouwen in het vakbondsleven

1. Wat zijn de voornaamste beleidsvormen die toegepast worden met het oog op het aanmoedigen van vrouwelijke deelname aan het vakbondsleven en hun vertegenwoordiging in zijn besluitvormende organen ?
2. Bestaan er bijzondere bepalingen om plaatsen voor vrouwen te waarborgen in de besluitvormende organen ? Zo ja, geef a.u.b. de details daarvan weer.
3. Beschikt uw bond over permanente structuren (statutaire conferenties, permanente commissies, nationale of plaatselijke kantoren of afdelingen) die in het bijzonder vrouwenproblemen behandelen ? Zo ja :
 - a) wat is hun naam ?
 - b) wat bespreken zij ?
 - c) hoe worden ze verkozen ?
 - d) aan wie rapporteren ze ?
 - e) hoe vaak vergaderen ze ?
 - f) hebben ze raadgevende of besluitvormende bevoegdheden ?

D. De doeltreffendheid van het verrichte werk

1. Welke vooruitgang werd er in uw bond geboekt tijdens de laatste vijf jaar m.b.t. A,B en C hierboven ?
2. Kan deze vooruitgang bevredigend worden genoemd ?
3. Wat zijn de voornaamste hindernissen die de vooruitgang in de weg staan ?
4. Welke verbeteringen kunnen er worden aangebracht ?
5. Heeft men reeds beslissingen getroffen inzake enkele/alle van deze verbeteringen ? Bestaat er een reële mogelijkheid dat ze in de nabije toekomst ten uitvoer worden gebracht ?

E. De Vrouwencommissie van het EVV

1. Rekening gehouden met de structurele en financiële beperkingen waaronder we werken, welke verbeteringen kunnen worden aangebracht om de werkzaamheden van de Europese bonden inzake vrouwenproblemen aan te moedigen ?
o o o o o

REEDS VERSCHENEN IN DE "INFO"-REEKS :

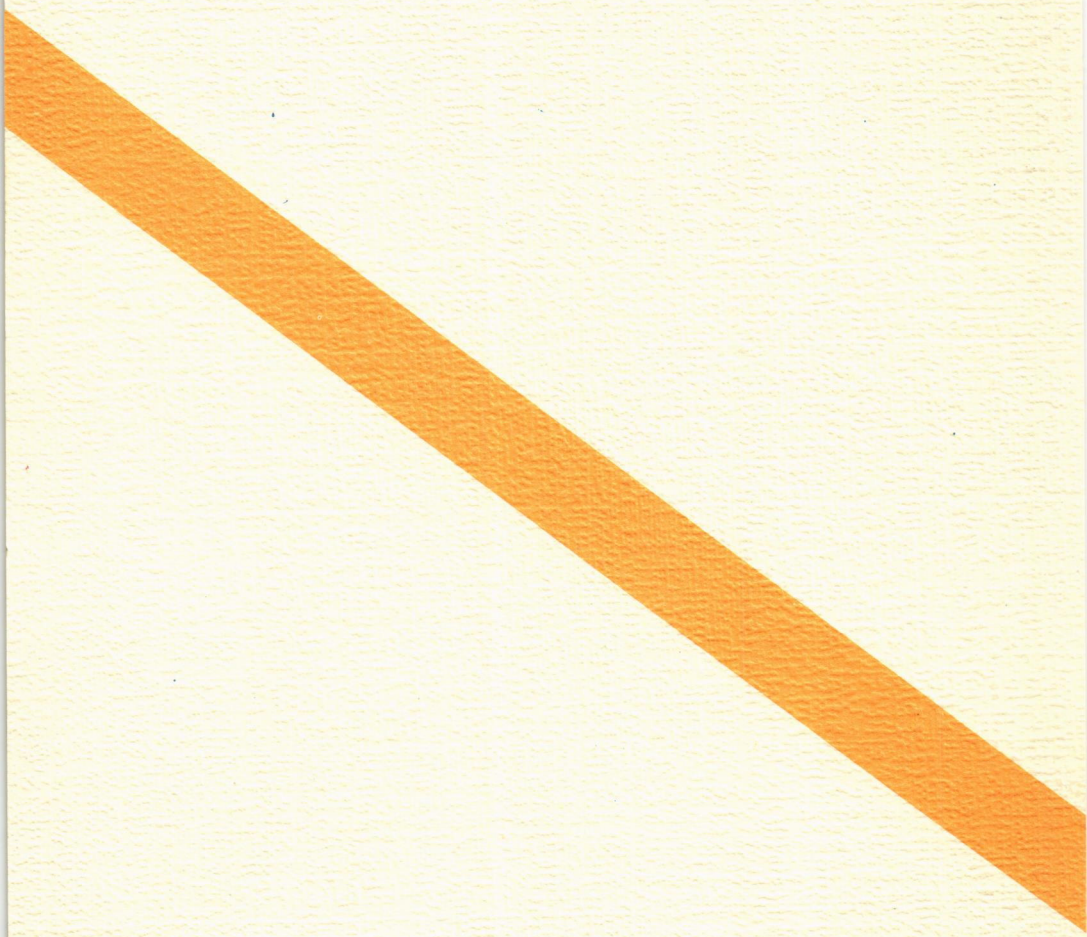
1. DE VAKBEWEGING IN GROOT-BRITANNIË
(beschikbaar in het Engels, Duits, Frans,
Italiaans, Noors en Nederlands) - oktober 1982
2. WERKGELEGENHEID, INVESTERINGEN EN DE OPENBARE
SECTOR
(beschikbaar in het Engels, Duits, Frans,
Italiaans, Noors en Nederlands) - november 1982
3. DE ARBEIDSDUUR IN WEST-EUROPA IN 1982
(beschikbaar in het Engels, Duits, Frans,
Italiaans, Noors en Nederlands) - januari 1983
4. LOONONTWIKKELINGEN IN WEST-EUROPA IN 1982/1983
(beschikbaar in het Engels, Duits, Frans,
Italiaans, Noors en Nederlands) - juli 1983
5. DE VAKBEWEGING IN ZWEDEN
(beschikbaar in het Engels, Duits, Frans,
Italiaans, Noors en Nederlands) - mei 1983

Deze INFO'S kunnen worden besteld bij het

EUROPEES VAKBONDSINSTITUUT
Keizerinlaan, 66 (bus 4)
B - 1000 BRUSSEL

Copyright voorbehouden op alle E.V.I.-publicaties.
Voor het citeren uit E.V.I.-studies is geen vooraf-
gaande toestemming nodig, mits de bron duidelijk
wordt aangegeven. Het zal op prijs worden gesteld
wanneer in publicaties gebruik wordt gemaakt van
E.V.I. materiaal dat een exemplaar van de betrokken
studie aan het E.V.I. wordt toegestuurd.

D/1983/3163/35

EUROPEES VAKBONDSINSTITUUT

Keizerinlaan 66 (Bus 4) 1000 Brussel tel. (02) 512 30 70 - telegram kabel: Euroinst